

Ayakkabıcılık Sektör Profili

Elif UĞUR

İlk insanların zorlu coğrafya ve iklim koşullarında ayaklarını muhafaza etmek ve zarar görmelerini engellemek amacıyla kullandıkları ayakkabı, günümüzde şıklığımızı tamamlayan en önemli aksesuar olarak hayatımızda yer edindi.

Önceleri bir ihtiyaç ürünü olan ayakkabı, ilk kez 1533 yılında yüksek topukların kullanılmaya başlanması ile, özellikle bayanların estetik amaçlı kullanımına hizmet eden lüks ürün haline dönüştü.

“Kunduracılık” olarak adlandırılan ve babadan oğula geçen emek yoğun bir zanaat olarak nitelendirilen ayakkabı üretimi, ülkemizde 1950’li yıllarda küçük sanayi görünümü kazanmaya başladı.

1960’lı yıllara kadar küçük sanayi yapısı değişmeden devam eden sektörde 1970’li yıllarda sanayileşme çabaları başlamış ancak 1980’li yıllarda özellikle özel sektörde oldukça ciddi sayılabilecek makine parkı yatırımları ile sektörün %30-35’i sanayileşmesini tamamlamıştır.

1990’lı yıllara gelindiğinde ise sektör açısından önemli bir pazar olan Rusya’ya gerçekleştirilen ihracat dolayısıyla sektör büyük bir ivme kazanmış, ancak Rusya’da yaşanan büyük kriz ve iç pazarda yaşanan daralma neticesinde sektör büyük yaralar almıştır.

Günümüzde sektörde yaklaşık 300.000 kişinin istihdam edildiği tahmin edilmektedir.

Ayakkabı üreticisi işletmelerin %50’si İstanbul’da faaliyet gösterirken İzmir, Konya, Bursa, Ankara, Gaziantep, Manisa, Denizli, Adana, Malatya ayakkabı üretiminin yapıldığı diğer önemli illerdir.

Ülkemiz ayakkabı sektöründe 2003 yılında 191, 2004 yılında ise 200 milyon çift ayakkabı üretimi gerçekleştirilmiştir.

Üretim kapasitesi bakımından Avrupa’da ikinci dünyada dokuzuncu sırada yer almamıza rağmen gerek iç pazarda yaşanan talep yetersizliği gerekse yeterli seviyede ihracat yapılamaması dolayısıyla üretim kapasitesi tam olarak kullanılmamakta, kapasitenin neredeyse yarısı oranında üretim yapılmaktadır.

Ayakkabı sanayiinde sahip olunan avantajlara rağmen, küçük atölye tipi üretim biçiminin hakim olması, kalifiye olmayan iş gücü, ayakkabı yan sanayii girdilerinde standart ve kalite eksikliği gibi yapısal sorunlar nedeniyle ihracat potansiyeli yeterince değerlendirilememektedir.

1990'lı yılların başında ihracat, özellikle Rusya pazarı olmak üzere canlanmış ve 1997 yılında 200 milyon doları aşmıştır.

Ancak, daha sonraki yıllarda Rusya'da yaşanan büyük kriz Türk Ayakkabı Sanayiini de büyük ölçüde etkilemiş, ihracatta düşüş başlamıştır.

Sektör 2002 yılından itibaren yeniden toparlanma sürecine girmiş, 2002 yılında 131.8 milyar dolar, 2003 yılında bir önceki yıla oranla % 39 artışla 183.7 milyar dolar tutarında ihracat gerçekleştirilmiştir.

2004 yılında ise ihracatta %12.5 artış yaşanmış ve ihracatımız 204.7 milyon dolar seviyesine ulaşmıştır.

Sözkonusu artış öncelikle yüzü deri ayakkabıların ve yüzü dokuma maddelerinden olan ayakkabıların ihracat artışından kaynaklanmıştır.

Tablo 1: Türkiye'nin Ayakkabı İhracatı

YIL	DEĞER (Dolar)
1997	209 406 013
1998	186 276 490
1999	109 542 360
2000	114 184 806
2001	126 116 480
2002	131 883 679
2003	183 779 402
2004	204 747 638

Kaynak: DTM

Ayakkabı sektörü ihracatının ürün gruplarına göre dağılımına bakıldığında ise değer bazında yüzde otuz beş, kırkını yüzü deriden mamul ayakkabıların oluşturduğu görülmektedir.

2003 yılında 74.6 milyon dolarlık yüzü deriden mamul ayakkabı ihracatı gerçekleşmiştir.

2004 yılında ise %24.3 artış sağlanarak ihracat 92.7 milyon dolara ulaşmıştır.

İkinci önemli ürün grubunu ise yüzü kauçuk veya plastik maddeden ayakkabılar oluşturmaktadır.

Bu grupta 2004 yılı ihracatı 41.9 milyon dolara ulaşmıştır.

Yüzü dokuma maddelerinden ayakkabılar ise 2003 yılı itibariyle ihracatı bir önceki yıla oranla en çok artan grubu oluşturmuş, ihracat tutarı 36.6 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Ancak bu gelişimini 2004 yılında sağlayamamış ve ihracat 32.2 milyon dolar seviyesine gerilemiştir.

Tablo 2: Ürün Gruplarına Göre Ayakkabı İhracatı (Dolar)

	2002	2003	2004
Dış tabanı, yüzü kauçuk ve plastik su geçirmez ayakkabılar	1.371.230	2.444.516	3.918.740
Dış tabanı, yüzü kauçuk veya plastik maddeden diğer ayakkabılar	33.699.249	37.998.645	41.912.609
Yüzü deri, tabanı kauçuk, plastik, tabii veya suni deri ve kösele ayakkabılar	51.137.620	74.694.191	92.704.225
Yüzü dokuma maddelerinden, tabanı kauçuk, plastik vb. ayakkabılar	22.425.504	36.604.710	32.273.293
Diğer ayakkabılar	9.405.183	15.122.584	11.285.568
Ayakkabı aksamı,iç taban, topuk rampası,getr,tozluk,dolak,vb	13.844.883	18.916.756	22.653.203

Kaynak: DTM (Dış Ticaret Müsteşarlığı)

Ayakkabı ihraç pazarlarımızda ilk beş sırada yer alan ülkeler yıllar itibariyle değişiklik gösterse de, Suudi Arabistan, Yunanistan, İngiltere, Fransa ve Almanya ihraç pazarlarımızın başında gelen ülkelerdir.

2004 yılında söz konusu beş pazara 76.9 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirilmiştir.

Hollanda, Irak, Libya, Rusya Federasyonu, İsrail, Romanya, Bulgaristan ve Polonya diğer önemli ihraç pazarlarımızdır.

2004 yılında bir önceki yıla göre ihracat artışının en fazla olduğu ülkeler ise % 125 artışla Bulgaristan, % 80 artışla Irak ve % 75 artışla Yunanistan pazarları olmuştur.

Ülkemiz ayakkabı sektörü ihracat açısından henüz arzu edilen seviyeye ulaşamamıştır.

Sektör ihracat açısından en parlak yılını 1997 yılında yaşamıştır.

Resmi rakamlara göre 209 milyon 406 bin olan ihracat tutarının, bavul ticareti dikkate alındığında birkaç kata ulaştığı tahmin edilmektedir.

Tablo 3: Ayakkabı İhraç Edilen Başlıca Pazarlar (Dolar)

Ülkeler	2001	2002	2003	2004
Almanya	4 871 531	6 809 190	13 546 974	20 709 327
Suudi Arabistan	17 011 668	18 158 044	16 390 091	17 305 610
Yunanistan	3 215 139	4 170 673	8 981 318	14 476 621
Fransa	7 542 477	9 249 086	13 228 360	13 744 035
İngiltere	2 817 376	5 059 439	7 069 007	10 712 410
Irak			5 720 982	9 823 782
Hollanda	3 278 330	4 585 827	6 862 383	9 764 726
Bulgaristan	1 441 338	730 276	4 106 406	9 685 446
Rusya Federasyonu	11 586 089	10 655 833	12 547 623	8 054 565
İsrail	7 148 830	7 916 914	9 546 184	7 067 368
Romanya	1 747 014	2 506 798	4 895 581	5 016 269
Libya	2 665 052	6 148 781	7 267 135	4 597 574
Polonya	5 974 494	4 856 267	4 375 553	4 216 520
Macaristan.	3 486 602	2 980 225	4 687 735	3 783 224
Birleşik Arap Emirlikleri	1 778 625	1 329 257	2 076 667	3 719 053

Kaynak: DTM (Dış Ticaret Müsteşarlığı)

Ülkemiz ayakkabı ihracatında yaşanan dalgalı seyre karşın ülkemiz ayakkabı ithalatının her geçen yıl arttığı görülmektedir.

Türkiye'nin ayakkabı ithalatı 1994 yılında 28.1 milyon dolar iken, 2002'de 116 milyon dolara ulaşarak 9 yıl içinde % 400 oranında artmıştır.

En büyük artış ise 1997 yılında olmuş ve 135.2 milyon dolarlık ayakkabı ithalatıyla rekor düzeye ulaşılmıştır.

2002 yılında bir önceki yıla göre hem AB ülkelerinden gerçekleştirilen ayakkabı ithalatı hem de uzak doğu ülkelerinden yapılan ithalat artmış ve toplam 116 milyon dolarlık ayakkabı ithal edilmiştir.

2003'e gelindiğinde bu rakam 191 milyona, 2004'te ise 303 milyon dolar gibi rekor bir seviyeye ulaşmıştır.

İthalat artışının en önemli nedeni, AB ve Türkiye arasındaki Gümrük Birliği ile gümrük vergilerinin AB ülkelere karşı sıfırlanması, üçüncü ülkelere karşı ise AB'nin ortak tarifesi (OGT)'nin adapte edilmesi nedeniyle mevcut gümrük vergilerinde %60-70'ler oranında indirim uygulanmasıdır.

Tablo 4: Türkiye'nin Ayakkabı İthalatı

	MİKTAR (Çift)	DEĞER (Dolar)
1998	11 181 376	128 397 414
1999	7 965 698	79 747 307
2000	15 270 182	116 317 967
2001	9 301 485	84 222 227
2002	14 609 715	116 209 270
2003	-	191 057 766
2004	-	303 284 161

Kaynak: DTM

Dünya ayakkabı üretimi içinde söz sahibi olan ve dünya ayakkabı modasına yön veren İtalya, ayakkabı ithal ettiğimiz ülkeler arasında ikinci sırada gelmektedir.

Bu ülkeden 2002 yılında 37.8 milyon dolarlık ayakkabı ithal edilmiş ve bu ithalatın % 64'ünü yüzü deriden mamul ayakkabılar, %19'unu ayakkabı aksam ve parçaları oluşturmuştur.

İtalya'dan ayakkabı ithalatımız 2003 yılında 44 milyon, 2004 yılında ise 49 milyon dolara çıkmıştır.

Çin ayakkabı ithal ettiğimiz ülkeler arasında başta gelmektedir.

Bu ülkeden yapılan ithalatın % 31.8 ini dış tabanı, yüzü plastik ve kauçuktan ayakkabılar, % 28.9'unu yüzü deriden mamul ayakkabılar oluşturmuş ve 2002 yılında 26 milyon dolar tutarında ithalat gerçekleştirilmiştir.

2003 yılında ithalat bir önceki yıla oranla % 100 artış ile 54 milyon, 2004'te ise 107 milyon seviyesine ulaşmıştır.

Vietnam, İspanya, Malezya, Tayvan, Endonezya, Fransa, Tayland ve Brezilya diğer önemli ayakkabı ithal ettiğimiz ülkeler arasında yer almaktadır.

2002 yılında toplam ayakkabı ithalatının % 41'i AB ülkelerinden gerçekleştirilmiştir.

2004 yılında ise ithalatımız uzak doğu ülkelerine yönelmiş ve ithalatımızın % 67'si bu ülkelerden gerçekleştirilmiştir.

Tablo 5: Ayakkabı İthal Edilen Başlıca Pazarlar(Dolar)

Ülkeler	2002	2003	2004
Çin Halk Cumhuriyeti	26 345 283	54 327 609	107 691 677
İtalya	37 972 408	44 326 782	49 680 777
Vietnam	13 385 067	24 476 908	32 556 672
Malezya	6 251 197	14 293 562	24 311 375
Endonezya	3 455 314	7 077 174	20 722 006
Tayland	1 811 891	3 591 750	9 331 568
Tayvan	4 013 600	7 948 091	8 631 999
İspanya	6 684 346	7 109 879	8 315 162
Brezilya	1 825 719	3 438 843	7 734 984
Portekiz	726 052	2 981 965	5 540 232
Hong Kong	1 008 190	2 036 302	4 568 835
Makao	1 423 297	3 002 445	3 630 463
Romanya	1 221 539	1 598 118	3 149 538
Fransa	2 925 043	2 744 571	2 844 355
Hollanda	665 705	998 270	2 560 148
Toplam	109 714 651	179 952 269	291 269 791

Kaynak: DTM (Dış Ticaret Müsteşarlığı)

Dünya ayakkabı dış ticaretine bakıldığında Çin ve İtalya en çok ayakkabı ihracatı yapan iki ülke olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplam dünya ayakkabı ihracatı 2003 yılı itibariyle 43.9 milyar dolardır.

2003 yılında 12.9 milyar dolarlık ihracat tutarı ile en çok ihracatı Çin gerçekleştirmiştir.

Bu ülkeyi 8.3 milyar dolarlık ihracatla İtalya ve 2.3 milyar dolarlık ihracatla İspanya izlemektedir.

Vietnam, Almanya, Belçika, Portekiz, Brezilya, Romanya, Fransa, Endonezya ve Hollanda ise diğer önemli ayakkabı ihracatçısı ülkelerdir.

Türkiye'nin dünya ayakkabı ihracatı içindeki payı ise 0.004'dür.

Tablo 6: Dünya Ayakkabı İhracatı (1000 Dolar)

Ülkeler	1999	2000	2001	2002	2003
Çin	8.678.820	9.850.226	10.095.769	11.090.084	12.954.805
İtalya	7.296.504	7.153.304	7.570.254	7.587.729	8.375.820
İspanya	2.003.439	1.885.249	1.985.784	2.124.644	2.297.420
Vietnam	1.387.142	1.471.667	1.630.193	1.913.005	
Almanya	1.423.945	1.296.845	1.372.545	1.648.437	1.862.390
Belçika	1.477.792	1.378.009	1.652.829	1.855.354	1.663.347
Portekiz	1.686.579	1.479.109	1.515.079	1.497.448	1.626.057
Brezilya	1.342.277	1.625.284	1.684.317	1.516.449	1.622.242
Romanya	678.147	784.974	975.599	1.157.931	1.420.673
Fransa	1.052.577	94.422	95.612	1.070.762	1.275.294
Endonezya	1.601.766	1.672.110	1.505.580	1.148.052	1.182.185
Hollanda	674.823	763.099	892.641	764.672	1.132.263
Tayland	854.369	832.951	839.255	802.267	
Hindistan	606.206	651.382	662.511	62.259	758.211
İngiltere	854.464	771.657	697.773	66.142	690.902
Diğerleri	6.045.423	6.229.564	6.131.356	5.273.715	6.281.248
TOPLAM	37.664.273	37.939.852	39.307.097	38.776.683	43.945.124

Kaynak: ITC (International Trade Center) Databases

İthalat açısından bakıldığında ise 2003 yılında dünya ayakkabı ithalatı 55.9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri dünyadaki en büyük ayakkabı ithalatçısı ülke konumundadır.

A.B.D, 2003 yılı itibari ve 16.4 milyar dolar ithalat tutarı ile dünya ithalatının yaklaşık % 29'unu gerçekleştirmiştir.

2003 yılında ABD'nin ithal ettiği ayakkabı tutarı 16.4 milyar dolardır.

2003 yılında Hong Kong 5, Almanya 4.6, Fransa ise 4 milyar dolar tutarında ayakkabı

ithalatı gerçekleştirmiştir.

İngiltere, İtalya, Japonya, Belçika, Hollanda, İspanya ve Kanada diğer önemli ayakkabı ithalatçısı ülkelerdir.

Tablo 7: Dünya Ayakkabı İthalatı (1000 Dolar)

Ülkeler	1999	2000	2001	2002	2003
ABD	14.759.829	15.662.620	16.009.439	16.159.259	16.412.655
Hong Kong	5.323.920	5.665.858	5.158.955	5.030.488	5.007.137
Almanya	4.498.217	3.995.398	4.180.034	4.117.503	4.680.651
Fransa	2.714.139	2.857.217	2.940.309	3.351.378	4.064.967
İngiltere	3.318.167	3.031.787	3.278.575	3.544.435	3.959.555
İtalya	2.292.239	2.408.664	2.747.244	3.066.674	3.804.994
Japonya	2.771.419	2.980.353	3.044.874	2.935.633	3.077.957
Belçika	1.234.651	1.173.743	1.356.676	1.417.719	1.526.094
Hollanda	1.226.061	1.285.918	1.369.545	1.306.940	1.259.813
İspanya	666.322	666.699	714.943	870.605	1.226.654
Kanada	979.923	999.447	1.016.039	1.061.172	1.113.214
Avusturya	776.229	700.854	756.724	773.424	858.376
İsviçre	671.673	633.694	693.658	696.553	790.422
Danimarka	47.697	45.023	437.152	47.904	60.283
Avustralya	505.311	553.091	485.768	562.419	597.864
Diğer	6.660.033	6.986.698	7.124.413	7.460.864	7.484.152
TOPLAM	48.445.830	49.647.064	51.314.348	52.402.970	55.924.788

Kaynak: ITC (International Trade Center) Databases

Günümüzde, gelişmiş ülkelerde kişi başına yıllık ayakkabı tüketiminin ortalama 8 çift olduğu görülmektedir.

Sanayileşmiş ülkelerin bir çoğunda satılan ayakkabılar %75-80 oranında ithalat yoluyla karşılanmaktadır.

Yılda 7,5 milyar çift ayakkabı üretimi ile dünyanın en büyük ayakkabı üreticisi Çin ucuz işgücü sayesinde ülkemizde dahil olmak üzere pek çok ülkeye ayakkabı ihracatı gerçekleştirmekte ve yaklaşık 13 milyar dolar gelir elde etmektedir.

Ancak ülkemiz ucuz emek gücüne sahip olmasına ve sektörde avantajlı ülkeler arasında yer almasına rağmen önemli ihracatçılar arasında bulunamamaktadır.

Ülkemiz oldukça büyük bir üretim kapasitesine sahip olmasına rağmen sektörde yaşanan sorunlar dolayısıyla kapasite kullanım oranı ortalama olarak %50 civarında kalmaktadır.

Son yıllara kadar iç tüketime yönelik olarak çalışan ayakkabı üreticileri iç piyasada görülen durgunluk ile ihracata yönelmeye başlamış, Rusya'da yaşanan krizin ardından tek Pazar ile ticaret yapan firmalar ise pazar çeşitlendirme yolları aramaya başlamışlardır.

Ayakkabıcılık sektöründe fiyat, kalite, üretim açısından bir çok avantaja sahip olmamıza rağmen firmalarımızın kendi özgün markalarını yaratamamaları fason üretici konumunda kalmalarına neden olmaktadır.

Sektör açısından handikap yaratan bir başka etken ise kurumsallaşmada yaşanan eksikliklerdir.

Kurumsal yapının kazanılamamasındaki en önemli etken ise ayakkabıcılık mesleğinin "Babadan oğula geçen zanaat" kimliğinden sıyrılamamasıdır.

Çoğunlukla işgücüne dayalı küçük işletmelerin faaliyet gösterdiği sektörde, makine, ekipman ve teçizat eksikliği yaşanmaktadır.

Ayrıca, tasarım ve moda unsurlarının çok önemli olduğu sektörde ayakkabıcılık eğitimi veren meslek okulu, yüksek okul v.b. eğitim kurumları çok sınırlı kalmaktadır.

Son yıllarda ülkemiz ayakkabıcılık sektörünün karşı karşıya olduğu en önemli sorunlardan birisini de Çin'den ithal edilen ucuz ayakkabılar oluşturmaktadır.

Ancak sektör üstesinden gelmek zorunda olduğu bu sorunları;

- Sektörde gerek üretim teknikleri, gerekse moda tasarım alanında eğitim veren orta, lise ve üniversite seviyesinde okulların açılması,
- Yabancı yatırımın sektöre çekilmesi açısından özel yatırım teşviklerinin çıkarılması,
- Devletin sektörde Ar-Ge faaliyetlerini desteklemesi, KOBİ kredilerini faiz ve vade açısından kolay kullanılabilir hale getirmesi, Eximbank kaynaklarından sektöre yeterli kredi aktarması,
- Moda ve markalaşma alanına gereken önemin verilmesi,
- Sektörde eğitilmiş işgücü istihdamının sağlanması,
- Maliyet açısından son derece ucuz Uzakdoğu kökenli ayakkabılar ile baş edebilmek için kaliteli ve markalı üretimin esas alınması,
- Pazarlama ve finansman faaliyetlerine daha fazla önem verilmesi,

gibi önlemler ile aşılabilecek, ülkemiz, ayakkabıcılık sektöründe, gerek üretim gerekse ihracat açısından dünyada söz sahibi ülkeler arasına girebilecektir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Ayakkabı Sektörünün İhracata Yönlendirilmesi, Yrd. Doç. Dr. Gülay BUDAK, Araştırma Görevlisi Kaan YARALIOĞLU, İzmir Ticaret Odası Yayınları, İzmir, 1993

Ayakkabı Sektöründe Gelinek Nokta, Uzman Birgöl Tosyalı SARIKAYA, İzmir Ticaret Odası Yayınları, İzmir, 2002

İzmir Ayakkabı Dergisi, Sayı 31

İzmir Ayakkabı Dergisi, Sayı 32

www.capital.com.tr

www.turkisshoes.org

www.ayakkabicilarsitesi.com

www.dpt.gov.tr

www.igeme.org.tr

www.turkishtime.org